

E-CONOM

Online tudományos folyóirat
Online Scientific Journal

Tanulmányok a gazdaság- és társadalomtudományok területéről
Studies on the Economic and Social Sciences

E-CONOM

Online tudományos folyóirat | Online Scientific Journal

Főszerkesztő | Editor-in-Chief
JUHÁSZ Lajos

Kiadja | Publisher
Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó |
University of West Hungary Press

A szerkesztőség címe | Address
9400 Sopron, Erzsébet u. 9., Hungary
econom@ktk.nyme.hu

A kiadó címe | Address
9400 Sopron, Bajcsy-Zs. u. 4., Hungary

Szerkesztőbizottság | Editorial Board
CZEGLÉDY Tamás
JANKÓ Ferenc
KOLOSZÁR László
SZÓKA Károly

Tanácsadó Testület | Advisory Board:
BÁGER Gusztáv
BLAHÓ András
FÁBIÁN Attila
FARKAS Péter
GILÁNYI Zsolt
KOVÁCS Árpád
LIGETI Zsombor
POGÁ TSA Zoltán
SZÉKELY Csaba

Technikai szerkesztő | Technical Editor
TAKÁCS Eszter

A szerkesztőség munkatársa | Editorial Assistant
TARRÓ Adrienn

ISSN 2063-644X

Tartalomjegyzék | Table of Contents

BERECZKI Ádám

Létszámváltozás meghatározó tényezői a magyar gazdaság négy ágazatában

Determining Factors and Degree of Corporate Demand of Labour in Four Hungarian Sectors 2

FODOR Éva

What Could be the Growth Impact of the Funding for Growth Scheme?

Milyen hatással lehet a Növekedési Hitelprogram a növekedésre? 16

GÁL Veronika Alexandra – SIPICZKI Zoltán – SZÓKA Károly – VAJAY Julianna

A Grameen-modell társadalmi hasznosulásának mérhetősége

The Measuring of the Social Utility of the Grameen-Model..... 33

MÁRTA Bettina

A felhatalmazás kulturális mintázottsága

Culturally Endorsed Empowerment..... 46

KOVÁCS Gábor – STION Zsuzsa

KKV-IFRS: Az első három év

IFRS for SMEs: The Beginnings 64

TÓTH Balázs István

Időszerű áttekintés: területi fejlettségi vizsgálatok Magyarországon az ezredforduló után

Timely Summary: Spatial Development Analysis in Hungary After the Millennium 76

GÁL Veronika Alexandra¹
SIPICZKI Zoltán²
SZÓKA Károly³
VAJAY Julianna⁴

A Grameen-modell társadalmi hasznosulásának mérhetősége

A Grameen Bank 1976-ban Bangladesben alapult meg, majd 1983-ban formális bankká szerveződött. Az elmúlt több mint 35 évben jelentős fejlődésen esett át a modell és napjainkra már a világ számos országában működik. Magyarországon 2010-ben indult egy program a Grameen-modell alapján, amely jelenleg 3 éves pilot szakaszában van.

Tanulmányunkban a magyarországi modell elemzésére helyezük a hangsúlyt. A modell hatásait egy költség-haszon elemzés segítségével szemléltetjük, melyhez mind a számszerűsíthető, mind a nem számszerűsíthető tényezőket igyekszünk felhasználni. Ezáltal feltárjuk, hogy milyen költségeket és hasznokat jelent a program a működtető szervezet és az állam számára. Kalkulációs modellünket 10 éves időtartamra is elkészítjük, mely alapján a hosszú távú pénzügyi hatásokat is elemezzük.

Kulcsszavak: pénzügy, Grameen-modell, mikrohitelzés, vállalkozásfinanszírozás, költség-haszon elemzés
JEL-kód: G21

The Measuring of the Social Utility of the Grameen-Model

The Grameen Bank was established in 1976, and then in 1983 became a formal bank. In the past 35 years the bank had a significant development and nowadays it operates in many countries of the world. There is a program also in Hungary, which works after the Grameen-model, this has started in 2010 and now is in a 3 year long pilot period.

In our study, we are focusing on the analysis of the Hungarian model. We demonstrate the effects of the model with a cost-benefit analysis. In this, we use both the quantifiable and the non-quantifiable factors. In this way we reveal that what kind of costs and benefits are caused by the program for the operators and for the state. We make our model also for a 10 year long period, and look at the long term financial effects.

Keywords: finance, Grameen-Model, microcredit, business financing, cost-benefit analysis
JEL Code: G21

¹ A szerző a Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Karának egyetemi tanársegéde (gal.veronika@ke.hu).

² A szerző a Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Karának PhD hallgatója (sipiczki.zoltan@gmail.com).

³ A szerző a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi docense (kszoka@ktk.nyme.hu).

⁴ A szerző a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának PhD hallgatója (vajaj@freemail.hu).

Bevezetés

A mikrohitelzés, mint fogalom, csak az utóbbi évtizedekben jelent meg: „A mikrohitelzés elsődleges célja, olyan hitelzési rendszer megvalósítása, amely lehetővé teszi konvencionális/kereskedelmi bankok által nem finanszírozható, nem bankképes szegények részére induló tőke biztosítását, szakmai és pénzügyi segítségnyújtást.” (Európai Bizottság, 2003). A Grameen-modell ezen felül nem hagyományos mikrohitelzési konstrukció, 1976-ban Muhammad Junusz alkotta meg Bangladesben. A modell 1983-ban formálisan is bankká alakult, s azóta folyamatosan terjedt az egész világon, köztük a Grameen Bank weboldalán. „A 2005-ben Nobel-békedíjat kapott Muhammad Junusz modellje szerint: az ötfős csoportokra osztott rászoruló kezesség és biztosíték nélkül, az uzorakamatnál lényegesen kedvezőbb, évi 20-30 százalékos kamat mellett 100-200 dolláros mikrohitelt vehetnek fel. Kölcsönt először ketten kapnak közülük, a többieknek pedig csak akkor folyósítják a hitelt, ha társaik rendszeresen törlesztik a részleteket...” (HVG, 2010). Ez a módszer a fedezet, vagy jogi eljárás fenyegetése helyett a kölcsönös felelősségvállalásra és a morális viselkedésre építi a visszafizetés folytonosságát, de elősegíti a csoporton belül az egymástól való tanulást is.

Fő különbség a hagyományos bankokkal szemben hogy, „...A Grameen Bank abból indul ki, hogy a szegényeket nem a képességek hiánya, csupán azok kiaknázatlansága, kihasználatlansága teszi szegényekké. Úgy gondolják, hogy a szegénység okozói nem a szegények, hanem az őket körülvevő intézmények, a rendszer. Ennek megfelelően a szegénység megszüntetésének érdekében az intézményeket kellene változtatni, vagy újakat kellene alkotni. A Grameen nézetei szerint a jótékony és a segítőkészség nem nyújt megoldást, csupán fokozza a szegények függőségét és képtelenné teszi az embereket kitörni a szegénységből. A szegénység elleni harcban a leghatásosabb eszköznek az emberekben rejlő energiát és kreativitást tartják.”(Vajay-Szóka, 2011). A Grameen Bank tehát ezen az elven nyújt hiteleket azoknak, akik a konvencionális bankrendszer számára nem hitelképesek, vagyis szegényeknek, nőknek és analfabétáknak. Emellett kialakított egy hitelzési gyakorlatot és egy intézményt is a szegények pénzügyi szükségleteinek kielégítésére.

A hatékonyság mérése és a hatások vizsgálata kiemelt fontosságú az olyan kezdeményezéseknél, amelyek a foglalkoztatás növekedését és a társadalom életkörülményeinek javulását célozzák. Egy hibás modell esetén pozitív hatások nem érhetők el, hanem ellenkezőleg: a már eredetileg kevés gazdasági és társadalmi tőkéből további erőforrásokat emésztenénk fel a hátrányos helyzetű térségekben. De hogyan mérhető egy nem profitorientált kezdeményezés hasznossága, egy főként társadalmi változásokkal járó program hatása?

A hatékonyság mérése az eredeti modellben is nagyon fontos szerepet kapott. Mind pénzügyi, mind szociális szempontok alapján figyelemmel kísérik és elemzik a működést, valamint a hatásokat. Ennek eszközei egyrészt a pénzügyi, gazdasági elemzési módszerek, másrészt pedig a 10 pontból álló indikátor rendszerük. A visszacsatolás úgy működik, hogy ha a kitűzött célokat – mint például hogy tisztított vagy vezetékes vizet isznak a családban, megfelelő ruházatuk van, és megoldott a család napi háromszori étkezése – elérte egy család, akkor elmondható, hogy ők kiszakadtak a mélyszegénységből. A teljes 10 pontból álló indikátorlista az *1. számú mellékletben* tekinthető meg.

Magyarországon 2010-ben indult el egy Grameen-modellen alapuló kezdeményezés, a Kiútprogram, mely jelenleg 3 éves pilot szakaszában tart. A további alkalmazáshoz itt is elengedhetetlen a hatékonyság és a hatások mérése.

Tanulmányunkban a Grameen-modell költség-haszon elemzése során azokra a kérdésekre kerestük a választ, hogy a modell hazai megvalósításának milyen költségei és hasznai vannak a programot működtető szervezetre, a hitelnyújtóra nézve, valamint milyen számszerűsíthető és nem számszerűsíthető hasznokat és költségeket okoz ez a társadalomnak és az államnak.

Alapfeltevések

Kiútprogram konstrukciói

A Kiútprogram életre hívása azért volt időszerű, mert ma Magyarországon néhány gazdaságilag elmaradottabb térségben – mint az Őrség, vagy Borsod-Abaúj-Zemplén megye egyes részei – nemhogy hozzátesznek az ország erőforrásaihoz, hanem inkább felemésztik azokat. Kevesen akarják feladni a szociális háló által nyújtott biztonságot és kényelmet. De a modell alkalmazásával – még ha nyereséget és így nyereségadót nem is hoznak majd a vállalkozások, vagy nem foglalkoztatnak tömegeket – az is nagy előrelépés lenne, ha kilépnének a szociális támogatottak köréből és önfoglalkoztatóvá válnának a résztvevők.

A vállalkozások beindításához a Kiútprogram három konstrukcióban nyújt hiteleket a legszegényebb rétegeknek. Ezek a Kiútprogram weboldalán közölt adatok alapján a következők:

-	200 000 Ft	6 hónapos futamidőre,
-	500 000 Ft	12 hónapos futamidőre,
-	1 000 000 Ft	18 hónapos futamidőre.

Az egyes konstrukciókra külön-külön végeztük el az elemzést, melynek során alapfeltevéseinket a Kiútprogram honlapján és beszámolóiban közölt adatai alapján határoztuk meg.

A modellszámítás alapfeltevései

Alapfeltételezéseink között az egyes költségekre vonatkozó adatok a Kiútprogram Zrt. 2011. évi beszámolójából származnak, valamint éves szinten értendők. A kamat és a bedőlési arány meghatározásához szintén a Kiútprogram által közölt értékeket vettük alapul. Számításaink során néhány egyszerűsítést alkalmaztunk.

Az elemzést minden konstrukcióra úgy végeztük el, mintha az összes kihelyezett hitel első körös hitel lenne, valamint az összes az adott konstrukcióban lenne kihelyezve. Az alapfeltevéseket az *1. táblázatban* foglaltuk össze. Fontos kiemelni azt is, hogy modellünkben a program következtében működőképesé váló vállalkozások arányát a hitelt felvevő vállalkozások 75%-ban határoztuk meg, mivel úgy gondoljuk, mindenképpen kell azzal is számolni, hogy a létrehozott vállalkozás nem lesz működőképes.

A hosszú távon nem működőképes vállalkozások arányát tehát ugyanakkorának feltételeztük, mint a bedőlt hitelek arányát. Továbbá minden számításnál vannak nem számszerűsített hatások, melyekkel nem tudtunk kalkulálni azok bizonytalansága miatt. Ezek között a tényezők között található az általános forgalmi adó, amely a vállalkozások tevékenységétől függően rendkívül változó és a társasági adó befizetés az állam részére, ami szintén kevéssé kalkulálható egy induló vállalkozás eredményének kétségessége, valamint a hazai adózási morál miatt.

A társadalmi, szociális hatásokat sem lehet számszerűsíteni, hiszen az életkörülmények javulása hatással van az egészségügyi kiadásoktól kezdve a társadalom műveltségének növekedéséig számtalan területre. Ezért ezekről csak felsorolás szintjén teszünk említést, hangsúlyozva, hogy ezen tényezők hatását sem gondoljuk elhanyagolható mértékűnek.

1. táblázat: A költség-haszonelemzés alapfeltevései

Megnevezés	Érték
Kamat mértéke	20%
A hitelek bedőlési aránya	25%
Anyagjellegű ráfordítás	69 099 000 Ft
Értékcsökkenés	3 574 000 Ft
Egyéb ráfordítás	9 313 000 Ft
Egyéb költségek	81 986 000 Ft
Hítelfelvevők (hitelek) száma	94 db
A Kiútprogram munkatársainak száma	30,7 fő
1 Hitelre jutó dolgozó	0,327 fő
1 főre jutó bérköltség	4 119 577 Ft
Bérfjárulék	25 894 000 Ft
Személyi jellegű ráfordítás	126 471 000 Ft
Minimálbér összege havonta	93 000 Ft
Szociális hozzájárulási adó (27%)	28 249 Ft
Nyugdíjjárulék (10%)	9 300 Ft
Egészségbiztosítási és munkaerő piaci járulék (9%)	11 858 Ft
SZJA (16%)	14 880 Ft
Vállalkozói járulékok összege havonta (2012)	64 286 Ft

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

Költség-haszon elemzés

Költség-haszon elemzés a féléves konstrukcióra

A féléves konstrukcióban az elérhető hitelösszeg 200.000 Ft. A 2. táblázatban látható hitelre vonatkozó számításainknál tehát ezt vettük alapul. A hitelt nyújtó szervezet (nevezzük Szegények Bankjának) szempontjából költségként a felvett hitelösszeg, a vissza nem fizetett hitelek, a személyi ráfordítások, valamint egyéb költségek (anyag jellegű ráfordítás, értékcsökkenés) jelentkeznek. Ezeket csupán a fizetendő kamatok és a tőketörlesztés ellensúlyozza. A program szempontjából tehát ebben az esetben egy hitelre vetítve a hitelezés veszteségekkel jár, hiszen az ügymenet valamennyi költsége náluk jelentkezik.

Azonban ha megvizsgáljuk a program hatásaként az államnál jelentkező hasznokat, máris működőképesebbnek tekinthető a modell. Bár az első 3 évben a program működtetése jelentős kiadásokkal jár, a költségek szinte teljes egésze megszűnik a negyedik évtől.

Ezen kívül az újonnan vállalkozóvá válóknak fizetniük kell a járulékokat – melyeket a 2012-es szabályok szerint kalkuláltunk –, valamint ha ehhez hozzávesszük az önfoglalkoztatóvá válás következményeként fellépő állami segély megtakarítást – amit KSH adatok alapján kalkuláltunk –, akkor a társadalom számára hosszabb távon már nemcsak megtérülnek a hitelezés költségei, hanem még gazdasági haszon is képződik.

2. táblázat: Költség-haszon elemzés a féléves konstrukciónál egy hitelre vetítve

(adatok Ft-ban)

		Haszon	Költség	Egyenleg	
Szegények Bankja	Felvett hitelösszeg		200 000		
	A Kiútprogram személyi jellegű ráfordításai		672 718		
	Nemfizetés költsége		50 000		
	Egyéb költségek		872 191		
	Kamatbevétel	30 000			
	Tőketörlesztés	200 000			
	Összesen	230 000	1 794 910	-1 564 910	
Állam	Bérfjárulék (Vállalkozó)	385 718			
	Bérfjárulék megtakarítás (Kiútprogram munkatársai)	137 734			
	Állami segély megtakarítás	289 338			
	Összesen	812 790	0	812 790	
	Nem számszerűsített tételek	ÁFA, TAO			
		Munkalehetőségek			
		Adómorál növekedése			
Iskolázottság növekedése					
Közösségerősítő hatás					
	Egészségi állapot javulása (EÜ. költsége)				
Összesen	1 042 790	1 794 910	-752 120		

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

Ezen felül állami bevétel lenne a megnövekedett általános forgalmi adó és a társasági adó is, arról nem is beszélve, hogy a javuló életkörülmények következtében olyan társadalmi hasznok is jelentkeznek, mint az egészségügyi állapot javulása, ami csökkenthetné az egészségügy leterheltségét. Továbbá az iskolázottság is növekedne, mind a felnőttek körében – pénzügyi ismeretek szerzésével –, mind a gyermekek körében, mivel a mélyszegénységből kitörők feltehetően könnyebben és nagyobb hajlandósággal iskoláztatnák gyermekeiket.

Modellünket hosszabb időtávot tekintve az egész szervezetre is elkészítettük. Az adatok alapján megállapítható, hogy a legjelentősebb költségtételt a személyi jellegű ráfordítások jelentik. Ennek oka az, hogy a külföldi kezdeményezésekhez hasonlóan számos munkatársra, többek között mentorokra van szüksége a programnak, hogy segítsék az induló vállalkozókat a bonyolult magyar adó- és jogrendszerben eligazodni. A modell másik nagy költségtényezője az egyéb költségek kategória, amelybe az anyagjellegű ráfordításokat, az értékcsökkenést és az egyéb ráfordításokat soroltuk.

A 3. táblázatban látható, hogy a kamatbevétel és a tőketörlesztés az első évben jelentkezik. Ennek oka, hogy a futamidő csupán 6 hónap, tehát még az adott évben megtörténik a törlesztés.

3. táblázat: Költség-haszon elemzés a féléves konstrukciónál szervezetre vetítve

(adatok eFt-ban)

		0. év	1. év	2. év	3. év	4-7. év	IRR
Szegények Bankja	Felvett hitelösszeg	-18 800					
	A Kiútprogram személyi jellegű ráfordításai		-126 471	-126 471	-126 471		
	Egyéb költségek		-81 986	-81 986	-81 986		
	Nemfizetés költsége		-4 700				
	Kamatbevétel		2 820				
	Tőketörlesztés		18 800				
Állam	Bérfjárulék (Vállalkozó)		72 515	72 515	72 515	72 515	
	Bérfjárulék megtakarítás (Kiútprogram munkatársai)		25 894	25 894	25 894		
	Állami segély megtakarítás		54 396				
Összesen		-18 800	-38 732	-110 048	-110 048	72 515	1%

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

A modellbe beépítettünk egy utógondozási periódust is, így személyi jellegű ráfordítás a harmadik évig jelentkezik, valamint az egyéb költségekkel is eddig számoltunk. Ez után az év után azonban a már megerősödött és magára hagyható vállalkozások csupán állami bevételeket fognak termelni.

Sajnos azt nem lehet pontosan megállapítani, hogy a hitelhez jutottak, miután beindul az egyéni vállalkozásuk, vagy kezdeményezésük mekkora áfa, illetve társasági adó bevételt fognak termelni az államháztartásnak. Még kevésbé számszerűsíthető a közösségerősítő hatás, az egészségi állapot javulása, vagy épp az iskolázottság növekedésének hatása.

Az első három évben tehát veszteséges a modell. A negyedik évtől kezdődően azonban számításaink alapján a bevétel lenne a több, és amennyiben feltételezésünk teljesül és a hitelfelvevők 75%-a – akik sikeresen visszafizetik a hitelt – önfoglalkoztatóvá válik, 7 éves periódust tekintve már pozitív belső megtérülési rátát eredményezhet a program a társadalom számára.

A nemfizetés költsége modellünkben a bedőlt hitelek összegével egyezik meg, ami a Kiútprogram esetében 25%-os arányt jelent, így az induláskor felvett hitelösszeg, a nemfizetés költsége, valamint a tőketörlesztés tételek egyenlegéből kiszámítható a hitelfelvevők által visszafizetett hitelösszeg. Fontos azonban, hogy a modellenél a nemfizetés kockázata magasabb, mint a hagyományos banki konstrukciónál, ez az esetek többségében nem a nemfizetés jogi következményeinek hiánya miatt van. A program kapcsán olyan induló vállalkozásokról van szó, amelyek nem hitelképesek a kereskedelmi bankoknál, mert az induló vállalkozások eredetileg is kockázatosabbak a már működőknél, és gyakran az indított üzletmenet nem eredményes, ezért nem tudja törleszteni a felvett hitelösszeget a résztvevő. „Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a vállalkozások adó- és járulékfizetési terheit sem. A beinduló vállalkozásoknak olyannyira jövedelmezőnek kell lenniük, hogy a hiteltörlesztés mellett az adó- és járulékkerhek megfizetésére is elegendő legyen a nyereségük, és persze magának a vállalkozónak is szüksége van a megélhetéséhez elengedhetetlen jövedelemre.” (Gál – Kürthy, 2012)

Ehhez még hozzájárul az is, hogy számos egyéb akadályozó tényező van, mint például a fekete- és szürkegazdaság, a nagykereskedők/nagytermelők erőfölénye a teljesen legálisan

működő kisvállalkozásokkal szemben, illetve az információs problémák – például a folyamatosan, akár évközben változó adó- és járulékrendszer – sem elhanyagolhatók.

Költség-haszon elemzés az egyéves konstrukcióra

4. táblázat: Költség-haszon elemzés az egyéves konstrukciónál egy hitelre vetítve

(adatok Ft-ban)

		Haszon	Költség	Egyenleg	
Szegények Bankja	Felvett hitelösszeg		500 000		
	A Kiútprogram személyi jellegű ráfordításai		1 345 436		
	Nemfizetés költsége		125 000		
	Egyéb költségek		872 191		
	Kamatbevétel	75 000			
	Tőketörlesztés	500 000			
	Összesen	575 000	2 842 628	-2 267 628	
Állam	Bérfjárulék (Vállalkozó)	771 435			
	Bérfjárulék megtakarítás (Kiútprogram munkatársai)	275 468			
	Állami segély megtakarítás	578 676			
	Összesen	1 625 579	0	1 625 579	
	Nem számszerűsített tételek	ÁFA, TAO			
		Munkalehetőségek			
		Adómorál növekedése			
Iskolázottság növekedése					
Közösségerősítő hatás					
	Egészségi állapot javulása (EÜ. költsége)				
Összesen	2 200 579	2 842 628	-642 049		

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

A 4. táblázatban látható egyéves konstrukcióban a lehívható hitelösszeg 500 000 Ft. A nem számszerűsíthető tételek itt is megmaradtak, valamint számításainkat a féléves konstrukcióval megegyező elvek alapján végeztük el. A hitelezés a hitelt nyújtó szervezet számára itt is jelentős veszteségeket okoz, valamint az állami hasznokat tekintve is azonos következtetésre jutunk, mint előző kalkulációnk esetében.

Az egész szervezetre vetítve modellünk hosszabb távon is azonos eredményekhez vezet, ahogy azt az 5. táblázat szemlélteti. Mivel a szervezet költségeit a Kiútprogram adatai alapján határoztuk meg, a költségtételek mindegyik konstrukcióban azonos mértékűek, csupán a hitelösszeghez kapcsolódó tételeknél tapasztalható eltérés. Ennek értelmében tehát a modell személyi jellegű ráfordításai és az egyéb költségek azonos mértékűek mindhárom konstrukciónál.

Az állami bevételek is megegyeznek, mivel itt olyan tényezőket szerepeltettünk, mint a vállalkozók által befizetett bérjárulékok, a modell munkatársainak megtakarított bérjáruléka, valamint a megtakarított munkanélküli segélyek.

5. táblázat: Költség-haszon elemzés az egyéves konstrukciónál szervezetre vetítve

(adatok eFt-ban)

		0. év	1. év	2. év	3. év	4-7. év	IRR
Szegények Bankja	Felvett hitelösszeg	-47 000					
	A Kiútprogram személyi jellegű ráfordítások		-126 471	-126 471	-126 471		
	Egyéb költségek		-81 986	-81 986	-81 986		
	Nemfizetés költsége		-11 750				
	Kamatbevétel		7 050				
	Tőketörlesztés		47 000				
Állam	Bérjárulék (Vállalkozó)		72 515	72 515	72 515	72 515	
	Bérjárulék megtakarítás (Kiútprogram munkatársai)		25 894	25 894	25 894		
	Állami segély megtakarítás		54 396				
Összesen		-47 000	-13 352	-110 048	-110 048	72 515	1%

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

A szegények bankjának bevételei itt is teljes egészükben az első évben jelentkeznek a futamidő miatt.

A fenti táblázat alapján megállapítható, hogy az egyéves konstrukció esetében is veszteséges az első három év, azonban a negyedik évtől itt is nyereségesé válik a modell. Fontos azonban kiemelni, hogy amennyiben az induló vállalkozások nem csak egy, hanem több foglalkoztatottal működnek, az állam számára még korábban nyereségesé válnak.

Másrészt csak önfoglalkoztatás esetén is 7 év alatt 1%-os, 10 éves periódust alapul véve pedig akár 13%-os szintet érhet el a belső megtérülési ráta, a hitelezéssel sikeresen elindított vállalkozások átlagos élettartamától függően.

Költség-haszon elemzés a másfél éves konstrukcióra

18 hónapos időtávra a Kiútprogram feltételei szerint 1 000 000 Ft-os hitelösszeg igényelhető. A 6. táblázatban látható, hogy egy hitelre vetítve a hitelezés itt is veszteségekkel jár, ugyanúgy, mint a másik két konstrukciónál.

Továbbá az is megfigyelhető, hogy az első években, a hitel kihelyezésekor az állami hasznokat is számításba véve is negatív eredményt kapunk, azonban számos pozitív hatást – mint a program következtében keletkező általános forgalmi adó- és társasági adóbevétel, illetve különböző társadalmi hasznok – nem tudtunk számszerűsíteni modellünkben.

6. táblázat: Költség-haszon elemzés a másfél éves konstrukciónál egy hitelre vetítve

(adatok Ft-ban)

		Haszon	Költség	Egyenleg	
Szegények Bankja	Felvett hitelösszeg		1 000 000		
	A Kiútprogram személyi jellegű ráfordítások		2 018 154		
	Nemfizetés költsége		250 000		
	Egyéb költségek		872 191		
	Kamatbevétel	150 000			
	Tőketörlesztés	1 000 000			
	Összesen	1 150 000	4 140 346	-2 990 346	
Állam	Bérfjárulék (Vállalkozó)	1 157 153			
	Bérfjárulék megtakarítás (Kiútprogram munkatársai)	413 202			
	Állami segély megtakarítás	868 014			
	Összesen	2 438 369	0	2 438 369	
	Nem számszerűsített tételek	ÁFA, TAO			
		Munkalehetőségek			
		Adómorál növekedése			
Iskolázottság növekedése					
Közösségerősítő hatás					
	Egészségi állapot javulása (EÜ. költsége)				
Összesen	3 588 369	4 140 346	-551 977		

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

A szervezetre vetítve hosszú távon itt is biztató eredményekre jutottunk (7. táblázat). Ebben az esetben is a már vizsgált két konstrukcióhoz hasonló adatokat alkalmaztunk, a tőketől függő tételek kivételével. Az előző modellekkel ellentétben azonban itt nem csupán az első évben számoltunk kamatbevétellel, hanem arányosan felosztottuk a futamidő függvényében. Így a kamatbevétel 2/3-ad része az első évben, 1/3-ad része pedig a második évben jelentkezik, valamint a tőketörlesztés teljes egészében a második évre tolódik át, annak hasznait bővíti.

Hosszabb távon vizsgálva tehát csupán az első és második év eredményét tekintve tapasztalunk eltérést a kihelyezett hitelösszegeken kívül. Azonban a negyedik évtől kezdődően itt is nyereségessé válik a modell. Továbbá ha a sikeresen elindult szervezetek működési ideje átlagosan nem is éri el a 7 évet, ahol már pénzügyileg pozitív lenne a belső megtérülés, még 7 évnél rövidebb működési idő alatt is jelentkeznek a már korábban felsorolt, nem számszerűsíthető, pozitív társadalmi hatások.

7. táblázat: Költség-haszon elemzés a másfél éves konstrukciónál szervezetre vetítve

(adatok eFt-ban)

		0. év	1. év	2. év	3. év	4-7. év	IRR
Szegények Bankja	Felvett hitelösszeg	-94 000					
	A Kiútprogram személyi jellegű ráfordítások		-126 471	-126 471	-126 471		
	Egyéb költségek		-81 986	-81 986	-81 986		
	Nemfizetés költsége		-23 500				
	Kamatbevétel		9 400	4 700			
	Tőketörlesztés			94 000			
Állam	Bérfelrakás (Vállalkozó)		72 515	72 515	72 515	72 515	
	Bérfelrakás megtakarítás (Kiútprogram munkatársai)		25 894	25 894	25 894		
	Állami segély megtakarítás		54 396				
Összesen		-94 000	-69 752	-11 348	-110 048	72 515	1%

Forrás: Saját szerkesztés, a Kiútprogram Zrt. adatai alapján

3. Eredmények összefoglalása

Véleményünk szerint a programnak önmagában hatalmas kihívás lenne egy elmaradott térség felfejlesztése, ezért fontos hogy kiegészüljön más fejlesztéspolitikai intézkedésekkel a siker érdekében. Ez azért lényeges, mert az önfoglalkoztatáshoz Magyarországon nemcsak pénzügyi források hiányoznak – amit az eredeti Grameen-modell nyújt – de a már korábban említett információs hiányt is kevésbé lehet csak a mentorok tanácsaival ellensúlyozni. Sokkal hatékonyabbnak bizonyulhatna egy állami kedvezmény, vagy adminisztratív egyszerűsítés, mint ahogyan az östermelőket is segítik a bürokrácia egyszerűsítésével.

Az állami apparátus számára is nagyon fontosak – az adóbevételek növekedésén és a szociális kiadások csökkenésén túl – azok a nem közvetlen pénzügyi hasznok, amelyeket nem lehetett számszerűsíteni.

Ezek a Kiútprogram weboldala alapján a következők:

1. A Programban sikerrel résztvevők jövedelemtermelő képessége javul, ezért csökken maguk és családjuk segélyre való rászorultsága, mind rövidtávon, mind pedig a teljes életpálya során.
2. A kedvezményes időszak lejárt, a vállalkozások stabilizálódása után (tehát a kezdethez képest legalább 3 év elteltével) az állam többletadó- és járulékbévételekre tesz szert.
3. Javul az érintett, hátrányos helyzetű települések, településrészek termékekkel és szolgáltatásokkal való ellátása.
4. A Programban résztvevő családokban növekszik a gyermekek részvétele az oktatásban, különösen az óvodáztatásban, illetve az általános iskola utáni továbbtanulásban.
5. Javul a Programban résztvevők egészségi állapota.
6. Az érintett településeken csökken az uzorakölcson által sújtott családok aránya és csökkennek a bűnözés más formái is.
7. Javul a Programban résztvevők öngondoskodásra való képessége.
8. A programban résztvevők nagyobb aktivitással vesznek részt a helyi közügyekben, társadalmi életben, ezáltal csökken társadalmi kirekesztettségük.

A programban résztvevők sikerei csökkentik a szegények, romák iránti társadalmi előítéleteket. Bizonyítják, hogy a tömeges munkanélküliség elsősorban a lehetőségek és nem a szándék hiányából ered. Ezáltal csökkennek a problémakörhöz tapadó társadalmi feszültségek.

A kormányzat felismerte annak szükségességét is, hogy a programnak segítséget kell nyújtani a későbbi eredmények eléréséhez, ezért 2010 őszén 70,25 millió Ft erejéig magára vállalta a mentori tevékenység miatt fellépő munkaadói járulékok fedezését és egyéb feladatok ellátására 200 millió Ft keretet biztosítottak (Budapest Institute, 2011). Ennek fényében még realisabb alapot kapott költség-haszon elemzésünk, miszerint érdemes a Grameen-modellt működtető pénzügyi szervezeten felül megvizsgálni az állami szerepvállalás szempontjából is a fellépő hasznokat és költségeket.

Modellünk célja tehát az volt, hogy megvizsgáljuk milyen költségeket és hasznokat eredményez a Grameen-modell alkalmazása a programot működtető szervezetnek, valamint az államnak. A Kiútprogram, a Grameen-modell hazai alkalmazása hiánypótló kezdeményezés, amiből a levont tapasztalatok is felbecsülhetetlenek. Számításaink alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a hitelezés, ha csak a hitelt kihelyező szervezetet tekintjük, jelentős veszteséggel jár, amit csupán a társadalmi hasznok kompenzálnak. „A fenntarthatósághoz szükséges, sőt kikerülhetetlen az állami szerepvállalás, garancianyújtás, de legalább adminisztratív egyszerűsítés és adókedvezmény a modellben résztvevő vállalkozások részére a kezdeti időszakban. A modell Magyarországon, piaci alapon, tehát külső segítség nélkül nem fenntartható a fedezethiány és a fellépő költségek miatt, amit a szegények bankjának kell viselnie, míg a hasznok az egész térségben oszlanak meg. Ezeket a piaci kudarcokat azonban az államnak kell kezelnie, mert a modell társadalmi és gazdasági hasznai meghaladják annak költségeit.” (Sipiczki, 2012) Ha állami szerepvállalással valósulna meg egy ilyen program, a kezdeti nehézségek és negatív eredmények után jelentős pozitívumot termelne, és 7 év elteltével – 75%-os működőképes vállalkozási arány mellett – a vállalkozások pozitív belső megtérülést generálnának.

Ez a rövidtávú piaci befektetési lehetőségekhez képest nem feltétlenül kedvező, mert csak a negyedik évtől fognak pénzügyi nyereséget is termelni a modellen keresztül megvalósuló vállalkozói tevékenységek, ezért elengedhetetlen az állami szerepvállalás. Azonban fontos hangsúlyozni, hogy hosszútávon ez a belső megtérülés már pénzügyileg is kedvező lehet.

Tisztában vagyunk azonban azzal is, hogy a létrehozott vállalkozások nehéz gazdasági helyzetben találnák magukat, és ezért a feltételezett 75%-os működőképességi arány nem biztos, hogy teljesülne. Ebben az esetben természetesen a programnak hosszabb időtáv kellene az anyagi megtérüléshez. Azonban a nem számszerűsíthető hasznok már kisebb működőképes vállalkozási arány mellett is jelentkeznének. Továbbá az elmaradott térségek fejlesztésében első tényezőként talán nem is a számszerűsíthető, hanem a nem számszerűsíthető hasznok elérése lenne a fontosabb cél. Például az iskolázottsági szint emelkedése és az életkörülmények, valamint a közbiztonság javulása esetén egy tudatosabb, fejlődőképesebb, stabilabb gazdasági környezet alakulhatna ki a jelenleg még elmaradott térségekben is. Emiatt pedig úgy gondoljuk, hogy a társadalmi hasznok mindenképpen megérnék a befektetést.

Hivatkozások

- Budapest Institute (2012): Kiút Mikrohitel program értékelése – Manuscript
http://www.budapestinstitute.eu/uploads/Kiut%20ertekeles_tanulmany%20FINAL%20MOD.pdf, letöltve: 2012.06.23.
- Európai Bizottság 2003/361/EK ajánlás, fogalmi lehatárolások
Grameen Bank, 10 Indicators – Manuscript
http://grameen.com/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=126,
letöltve: 2012.08.10.
- Grameen Bank, A Short History of Grameen Bank – Manuscript
http://grameen.com/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=114
, letöltve: 2012.08.10.
- HVG (szerző) (2010): A mikrohitel múltja és jelene, HVG Hetilap, 2010/34. szám
Kiútprogram, 2011. évi éves beszámoló – Manuscript
<http://www.kiutprogram.hu/files/doc/364/2011-evi-eves-beszamolo.pdf>, letöltve:
2012.06.15.
- Kiútprogram, 2011. évi kiegészítő melléklet – Manuscript
<http://www.kiutprogram.hu/files/doc/361/eves-beszamolo-kiegeszito-melleklet.pdf>, letöltve:
2012.06.15.
- Kiútprogram, Elemzés – Manuscript
<http://kiutprogram.hu/rolunk/elemzes>, letöltve: 2012.06.15.
- Központi Statisztikai Hivatal, Álláskeresői járadékban és rendszeres szociális segélyben
részesült álláskeresők száma (2001-) – Manuscript
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf020.html, letöltve:
2012.06.23.
- Gál Veronika – Kürthy Gábor (2012): A Szegények Bankja modell lehetőségei Magyarországon. In: A
Virtuális Intézet Közép-Európa kutatására közleményei, 4 (1), pp. 141-150., Szeged, 2012.
- Sipiczki Zoltán (2012): „A Grameen-modell pénzügyi fenntarthatósága” Tudományos Diákköri
Konferencia dolgozat, Kaposvár, 2012.05.02.
- Vajay Julianna – Szóka Károly (2011): Szegények Bankja – a Grameen Bank. In: „Adóz(z)unk a
jövőnek? Pénzügyi, adózási és számviteli szakmai konferencia kiadvány, Sopron,
2011.10.06-07.

Melléklet

1. számú melléklet: A 10 indikátor

1. A család egy legalább 25.000 taka (Tk.) értékű házban él, vagy a ház bádogtetővel van borítva és a család minden tagja a padló helyett ágyon alszik.
2. A családtagok tiszta vezetékes vizet vagy valamilyen eljárással tisztított vizet isznak.
3. Minden 6 évnél idősebb gyerek jár iskolába vagy elvégezte az általános iskolát.
4. A hitelfelvevő legkisebb heti hiteltörlesztése 200 Tk. vagy annál több.
5. A család illemhelyet használ.
6. A családtagok megfelelő ruházattal rendelkeznek a mindennapokra, télre meleg ruházattal, úgy mint kendők, pulóverek, takarók, stb.; és hálókkal védik magukat a moszkítóktól ellen.
7. A családok kiegészítő jövedelemmel is rendelkeznek, mint például zöldséges kertek, gyümölcsfák, stb., így ezek révén fedezni tudják az esetleges jövedelem kieséseket.
8. A hitelfelvevő fenntartja az átlagos éves 5000 Tk. egyenleget megtakarítási számláján.
9. Nem okoz nehézséget a napi háromszori étkezés biztosítása legalább egy éven keresztül. Az év során a család egyetlen tagja sem éhezett.
10. A család figyelmet fordít egészségének megőrzésére. Ha valamelyik családtag megbetegszik, a család minden szükséges lépést megtesz annak érdekében, hogy megkeressék a megfelelő egészségügyi ellátást.

Forrás: Grameen Bank, 10 Indicators